

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА

Наукове видання

№ 1 (499) 2025

Видається 4 рази на рік

Заснований Національним університетом кораблебудування
імені адмірала Макарова у жовтні 1934 р.

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet
Вченою радою Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова,
протокол № 4 від 25.04.2025 р.

Редакційна колегія:

Сербін С. І. – д-р техн. наук., проф., головний редактор
Блінцов В. С. – д-р техн. наук., проф., заступник головного редактора
Торубара В. В. – секретар редакційної колегії
Костирко Т. М. – канд. соц. ком., голова сектору бібліометрії та наукометрії

Члени редакційної колегії:

Секція «Суднобудування»: Некрасов В. О. – д.т.н., проф., відповідальний редактор секції «Суднобудування»; Бондаренко О. В. – к.т.н., проф.; Жуков Ю. Д. – д.т.н., проф.; Зайцев В. В. – д.т.н., проф.; Коростильов Л. І. – д.т.н., проф.; Щедролюсов О. В. – д.т.н., проф.; Слободян С.О. – к.т.н., проф. НУК
Секція «Матеріалознавство»: Квасницький В. Ф. – д.т.н., проф., відповідальний редактор секції «Матеріалознавство»; Дубовий О. М. – д.т.н., проф.; Лебедев В. О. – д.т.н., проф.
Секція «Прикладна механіка»: Ткач М. Р. – д.т.н., проф., відповідальний редактор секції «Прикладна механіка»; Бурдун С. Т. – к.т.н., проф.
Секція «Енергетичне машинобудування»: Радченко М. І. – д.т.н., проф., відповідальний редактор секції «Енергетичне машинобудування»; Трушляков С. І. – д.т.н., проф. НУК; Тимошевський Б. Г. – д.т.н., проф.; Чердніченко О. К. – д.т.н., доц.
Секція «Теплоенергетика»: Шевцов А. П. – д.т.н., проф., відповідальний редактор секції «Теплоенергетика»; Димо Б. В. – к.т.н., проф.
Секція «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка»: Павлов Г. В. – д.т.н., проф., відповідальний редактор секції «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка»; Рябенський В. М. – д.т.н., проф.
Секція «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»: Тимченко В. Л. – д.т.н., проф., відповідальний редактор секції «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»; Гордєєв Б. М. – д.т.н., проф.
Секція «Комп'ютерні науки та інформаційні технології»: Приходько С. Б. – д.т.н., проф., відповідальний редактор секції «Комп'ютерні науки та інформаційні технології»; Чернов С. К. – д.т.н., проф.; Ушкац М. В. – д.т.н., доцент; Харитонов Ю. М. – д.т.н., проф.; Гайда А. Ю. – к.т.н., доц.
Секція «Економіка та менеджмент»: Іртищева І. О. – д.е.н., проф., відповідальний редактор секції «Економіка та менеджмент»; Парсяк В. Н. – д.е.н., проф.; Рогов Т. К. – д.т.н., проф.; Ефімова Г. В. – д.е.н., проф. НУК
Секція «Технології захисту навколишнього середовища»: Трохименко Г. Г. – д.т.н., проф., відповідальний редактор секції «Технології захисту навколишнього середовища»
Співробітники організації України: Грінченко В. Т. – академік НАН України, Інститут гідромеханіки НАН України, м. Київ; Косой Б. В. – д.т.н., проф., Одеська національна академія харчових технологій; Хмельнюк М. Г. – д.т.н., проф., Одеська національна академія харчових технологій; Кривцун І. В. – академік НАН України, Інститут електрозварювання імені С. О. Патока, м. Київ; Міносос М. В. – д.т.н., проф., Одеська національна морська академія, м. Одеса; Руденко С. В. – д.т.н., проф., Одеський національний морський університет; Маркіна Л. М. – д.т.н., проф., Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління; Єгоров О. Г. – к.т.н., доц., Морське інженерне бюро, м. Одеса
Закордонні вчені: Бохдаль Т. (Tadeusz Bohdal) – д.т.н., проф., Кошалінський технологічний університет, м. Кошалін, Польща; Жили Вонг (Zili Wang) – проф., Університет науки і технологій провінції Цзянсу, м. Чженьцзян, КНР; Ся Гуйхуа (Xia Guihua) – проф., Харбінський інженерний університет, м. Харбін, КНР; Стахель А. (Aleksander Andrzej Stachel) – проф., Західно-померанський технологічний університет, м. Щецин, Польща; Хведелідзе П. Г. – проф., Батумський навігаційно-навчальний університет, м. Батумі, Грузія; Дзіда М. (Marek Dzida) – проф., Гданська Політехніка, м. Гданськ, Польща; Ровінські Л. (Lech Rowinski) – проф., Гданська Політехніка, м. Гданськ, Польща; Солесвік М. Б. – проф., бізнес-школа Північного університету, Норвегія

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа:

Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 1542 від 09.05.2024 року.

Ідентифікатор медіа: R30-04388

Суб'єкт у сфері друкованих медіа – Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова (просп. Героїв України, буд. 9, м. Миколаїв, 54007, university@nuos.edu.ua, тел. 0512-42-42-80).

Журнал включено до категорії «Б» Переліку наукових фахових видань України на підставі Наказу Міністерства освіти і науки України № 612 від 07.05.2019 р. (додаток 7) зі спеціальностей С1 «Економіка», D3 «Менеджмент», D6 «Секретарська та офісна справа», F3 «Комп'ютерні науки», G3 «Електрична інженерія», G4 «Енерговиробництво (за спеціалізацією)», G7 «Автоматизація, комп'ютерно-інтегровані технології та робототехніка», G8 «Матеріалознавство», G9 «Прикладна механіка», G11 «Машинобудування (за спеціалізаціями)»; на підставі Наказу Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019 р. (додаток 8) зі спеціальності G2 «Технології захисту навколишнього середовища».

Мови видання: українська, англійська, польська, німецька, французька, болгарська, румунська.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl

УДК 331.45
DOI [https://doi.org/10.15589/znp2025.1\(499\).9](https://doi.org/10.15589/znp2025.1(499).9)

INVESTIGATION OF ACCIDENTS IN THE MECHANICAL ENGINEERING INDUSTRY IN POLAND AND UKRAINE

РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ ГАЛУЗІ МАШИНОБУДУВАННЯ В ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНІ

Anatolii A. Nester¹
nesteranatol111@gmail.com
ORCID: 0000-0002-1276-6068

Liudmyla O. Mitiuk²
luda2010703@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4914-2387

Gennadii A. Nester³
leo-griteservis@ukr.net
ORCID: 0009-0006-6333-953X

А. А. Нестер¹,
д-р. техн. наук, доцент

Л. О. Мітюк²,
канд. техн. наук, доцент

Г. А. Нестер³,
здобувач

¹*Khmelnytskyi National University, Khmelnytskyi*

²*National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Kyiv*

³*Lviv Polytechnic National University, Lviv*

¹*Хмельницький національний університет, м. Хмельницький*

²*Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ*

³*Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів*

Abstract. Objective. The purpose of the article is to consider certain aspects of the investigation of accidents at Ukrainian and Polish enterprises in the context of the ongoing struggle for occupational health protection. This study should encourage specialists and teachers in Ukraine to study the experience of their near neighbour in various issues of occupational health protection and, if necessary, to implement it in our country.

The relevance of the work is due to the rather large number of accidents in Ukraine compared to modern European countries and requires special attention of the professional community, university teaching staff engaged in the training of young people before the possibility of Ukraine's accession to the European Union.

Methodology. Analytical research was carried out on Ukrainian and Polish regulations in the field of accident investigation. A theoretical analysis of the problems of investigation in Poland and Ukraine was carried out.

Results. The article presents a comparative analysis of the Ukrainian and Polish systems of accident investigation, discusses their differences, the system of documentation that should be prepared by specialists involved in the investigation process and aimed at reducing injuries and occupational diseases. The study reveals the possibilities of using certain differences of the Polish investigation system in Ukrainian structures. It is particularly important to note the overregulation of the Ukrainian investigation system, which somewhat complicates the process and preparation of documents. It is noted that the existing system of state supervision over the investigation and documentation in Ukraine needs to be improved, which requires a deeper study through international organisations. The results of the study may become material for advanced training of Ukrainian specialists in occupational safety and health.

Scientific novelty. Based on the study, the author concludes that the regulatory framework should be improved, which will ultimately help to implement effective control over the observance of employees' rights to occupational safety.

Practical significance. The conducted and summarised research encourages adjustments to the national system of professional training of future occupational safety and health specialists. This experience is of interest in a purely organisational and pedagogical sense. The experience of the Polish state is of interest in the organisation of occupational safety and health because of its membership in the European Union, an organisation that has proven its practical effectiveness and has significantly influenced the development of relevant activities in all countries of the Union.

Key words: accident; health disorder; investigation; medical care; injury.

Анотація. *Мета.* Метою статті є розгляд окремих аспектів розслідування нещасних випадків українських та польських підприємств в умовах постійної боротьби за охорону здоров'я працюючих. Це дослідження має спонукати спеціалістів, викладачів в Україні вивчати досвід ближнього сусіда в різноманітних питаннях охорони здоров'я працюючих та при необхідності впроваджувати в нашій державі.

Актуальність роботи обумовлена достатньо великою кількістю нещасних випадків в Україні в порівнянні з сучасними європейськими країнами та вимагає особливої уваги професіонального кола, викладацького складу університетів зайнятих вишколом молодих людей перед можливістю вступу української держави до європейських структур (European Union).

Методика. Здійснено аналітичні розвідки щодо українських та польських нормативних документів у галузі розслідування нещасних випадків. Проведено теоретичний аналіз проблем розслідування в Польщі та Україні.

Результати. В статті представлено порівняльний аналіз української та польської систем розслідування нещасних випадків, розглянуто їх відмінність, система документації, яка повинна бути підготовлена спеціалістами причетними до процесів розслідування та направлених для зменшення травматизму та професійних захворювань. Дослідження розкриває можливості використання окремих відмінностей польської системи розслідування в українських структурах. Особливо важливо відмітити зарегульованість української системи розслідування, що дещо ускладнює процес та підготовку документів. Відмічено, що існуюча в Україні система державного нагляду за проведенням розслідування та документування потребує удосконалення, що вимагає більш глибокого вивчення через міжнародні організації. Результати дослідження можуть стати матеріалом для підвищення кваліфікації українських фахівців з питань охорони праці.

Наукова новизна. На основі проведеного дослідження зроблено висновок щодо удосконалення бази нормативно-правового регулювання, що в результаті допоможе у реалізації ефективного контролю за дотриманням прав працівників на безпеку праці.

Практична значимість. Проведене та узагальнене дослідження спонукають корегувати національну систему професійної підготовки майбутніх фахівців з охорони праці. Цей досвід становить інтерес у суто організаційно-педагогічному напрямку. Досвід польської держави становить інтерес в організації охорони праці через входження її до Європейського союзу, організації яка довела свою практичну ефективність та істотно вплинула на розвиток відповідної діяльності всіх країн Союзу.

Ключові слова: нещасний випадок; розлад здоров'я; розслідування; медична допомога; травма.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

В статті представлено порівняльний аналіз розслідувань нещасних випадків галузі машинобудування в українській та польській системах охорони праці. Актуальність роботи обумовлена значною кількістю нещасних випадків в державі що вимагає вивчення досвіду сусідніх європейських держав і важливою для нас по кількості населення є Польща. Розглянута система документації, склад комісій для розслідування, які можуть стати предметом вивчення на основі порівнянь та прийняття рішень.

ВІДОКРЕМЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Аналіз останніх публікацій в Україні та Польщі показує, що багато українських та польських авторів працюють над проблемами охорони праці, в тому числі розслідуваннями. Серед таких робіт можна назвати праці українських та польських авторів таких як Ткачук К. Н., Яремко З.М, Беліков А. С., Кіт Ю. В., Нагурський О. А., Рончковський Б. (Raczkowski B.), Mroczkowska R. Cieszkowski T та інших науковців. В публікаціях журналу «Науковий вісник: Цивільний захист та пожежна безпека» та й інших наукових виданнях України питання вивчення розслідування нещасних випадків сусідніх держав практично не висвітлено. Проте, незважаючи на достатню кількість

праць українських авторів, питання розслідувань та охорони праці потребує вивчення досвіду сусідів для вирішення проблем регулювання охорони праці на підприємствах України.

МЕТОДИ, ОБ'ЄКТ ТА ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Актуальність теми нашого дослідження та її недостатнє висвітлення українськими науковцями, ставить перед нами мету статті, яка передбачає теоретичний аналіз проблеми розслідування нещасних випадків в Польщі та Україні для підвищення кваліфікації фахівців з питань охорони праці (цивільної безпеки). Завданням нашого дослідження є розкриття наукових підходів до вивчення процесів розслідування та застосування прогресивних кроків в умовах української державності.

Метою статті є розгляд окремих аспектів розслідування нещасних випадків українських та польських підприємств машинобудування в умовах постійної боротьби за охорону здоров'я працюючих. Для успішного досягнення мети наукового дослідження використано методи аналізу та узагальнення.

ОСНОВНИЙ МАТЕРІАЛ

Згідно з польським законодавством, різняться лише три види виробничих травм з можливих п'яти в світовій практиці. Серед них: важкі, смертельні. групові.

Нещасний випадок з працівником – це непередбачена подія, що призвела до травми, важких травм або смерті, що сталася не з його вини. Нещасний випадок зі смертельним наслідком – вважається нещасний випадок, що призвів до смерті протягом періоду, що не перевищує 6 місяців з дня настання нещасного випадку,

Тяжким нещасним випадком – вважається нещасний випадок, що призвів до тяжкої втрати зору, слуху, мови, репродуктивної здатності або інше тілесне ушкодження чи розлад здоров'я, що порушує основні функції організму, а також невиліковна або небезпечна для життя хвороба, постійне психічне захворювання, повна або часткова втрата працездатності, повна або часткова втрата професійної працездатності або стійке значне понівечення здоров'я чи каліцтво, що спричинило втрату працездатності або знівечення обличчя [1].

Груповий нещасний випадок – нещасний випадок, в якому постраждали дві або більше особи в результаті однієї події.

Всебічне та оперативне розслідування будь-якого нещасного випадку на виробництві – достовірне встановлення обставин та причин такого нещасного випадку – необхідне, перш за все, з профілактичною метою як на рівні робочого місця, так і в масштабах всієї країни. Нижче наведено порядок дій роботодавців, які проводять розслідування нещасних випадків на виробництві.

Тяжким нещасним випадком в праці вважається нещасний випадок, який спричинив тяжкі тілесні ушкодження, наприклад:

- втрата зору, слуху, мови, репродуктивної здатності або інше тілесне ушкодження,
- розлад здоров'я, що впливає на основні функції організму,
- невиліковна або небезпечна для життя хвороба,
- стійка, повна або часткова непрацездатність,
- стійке, значне спотворення або деформація тіла.

Про нещасний випадок слід негайно повідомити орган Державної Інспекції Праці. Для цього роботодавець подає повідомлення відповідному районному інспектору праці за місцем настання нещасного випадку [2].

Якщо непрацездатність виникла виключно внаслідок внутрішнього фактора або факторів, подія не може бути кваліфікована як нещасний випадок на виробництві. Нещасний випадок пов'язаний з виробництвом, якщо істотною причиною нещасного випадку є виконання працівником обов'язків, що впливають з трудових відносин або пов'язані з ними. Те, що нещасний випадок стався у час, відведений як час перебування на роботі (часовий зв'язок) та за місцем роботи (локальний зв'язок), створює презумпцію причинного зв'язку з роботою (якщо немає обставин, що

виключають такий зв'язок та якщо немає обставин, що виключають існування такого зв'язку).

Нещасний випадок, що стався з працівником, прирівнюється до нещасного випадку на виробництві з точки зору права на пільги, передбачені Законом:

- під час службового відрядження за інших обставин, ніж нещасний випадок на виробництві якщо нещасний випадок не був спричинений поведінкою працівника, яка не пов'язана з виконанням доручених йому завдань;
- під час проходження навчання із загальної самооборони;
- при виконанні завдань, доручених профспілковими організаціями, що діють у роботодавця [1].

Повідомлення про смертельний, тяжкий або груповий нещасний випадок в праці та будь-який інший нещасний випадок, що спричинив вищезазначені наслідки, пов'язані з роботою, якщо він може вважатися нещасним випадком, роботодавець повинен надати негайно. Повідомлення має містити таку інформацію:

- ідентифікація працедавця (назва роботодавця, ім'я, прізвище, займана посада, номер телефону),
- дата і час події,
- дані про кількість постраждалих,
- дані постраждалих осіб (у тому ім'я та прізвище постраждалої особи, підстава надання роботи, наслідки нещасного випадку для потерпілого),
- місце нещасного випадку,
- інформацію про хід нещасного випадку.

Найшвидший спосіб повідомити про нещасний випадок – телефонувати в Державну Інспекцію Праці [3].

У разі нещасного випадку на виробництві роботодавець зобов'язаний:

- забезпечити охорону місця нещасного випадку;
- надати першу медичну допомогу потерпілим;
- вжити необхідних заходів для усунення або зменшення ризику;
- негайно повідомити інспектора праці та прокурора про смертельний, тяжкий або колективний нещасний випадок на виробництві, а також про будь-який інший нещасний випадок на виробництві з вищезазначеними наслідками.
- негайно з'ясувати обставини та причини нещасного випадку, наявність інструктажу;
- вжити відповідних заходів для запобігання подібним нещасним випадкам
- оформити належну документацію про нещасний випадок [4].

З'ясування обставин та причин нещасного випадку відбувається без звернення потерпілого. Підставою для порушення справи є інформація про настання нещасного випадку, надана потерпілим, іншим працівником або довідка про тимчасову непрацездатність [5].

Місце нещасного випадку повинно бути захищене до тих пір, поки до встановлення обставин та причин аварії таким чином, щоб:

- унеможливити доступ на місце аварії сторонніх осіб, запуск машин та інших технічних засобів, які були зупинені внаслідок аварії, без необхідності;

- змінювати положення машин та інших технічних засобів, а також положення інших об'єктів, які були задіяні в цьому процесі;

- змінювати місцезнаходження машин та інших технічних засобів, а також змінювати місцезнаходження інших об'єктів, що спричинили дорожньо-транспортну пригоду або дають змогу відтворити обставини дорожньо-транспортної пригоди.

Дозвіл на запуск машин та інших технічних засобів або на внесення на зміну розташування об'єктів, що спричинили нещасний випадок, надається роботодавцем за погодженням з соціальним інспектором праці, після складання (у разі потреби) ескізу або фотографії місця нещасного випадку [6].

Роботодавець повинен забезпечити працівників добре функціонуючою першою медичною допомогою в разі нещасного випадку та засоби для надання першої медичної допомоги.

Зокрема, роботодавець повинен забезпечити:

- пункти надання першої медичної допомоги в цехах (підрозділах), де виконуються роботи, пов'язані з підвищеною небезпекою нещасного випадку або пов'язані з виділенням парів, газів або пилу речовин, віднесених до категорії небезпечних у зв'язку з гострою токсичною дією;

- аптечок у різних цехах (підрозділах) робочого місця.

Пункти першої допомоги та аптечки повинні відповідати таким вимогам:

- кількість, розташування та оснащення пунктів першої допомоги та аптечок визначати за погодженням з лікарем, який проводить профілактичну допомогу;

- експлуатацію пунктів і аптечок у кожній зміні доручати призначеним працівникам;

- на пунктах першої допомоги та аптечках, на видних місцях, повинна бути вивішена інструкція з надання першої медичної допомоги при надзвичайних ситуаціях нещасного випадку та списки працівників, які пройшли навчання з надання першої допомоги;

- пункти надання першої допомоги та аптечки повинні бути належним чином позначені відповідно до польського стандарту та легкодоступні [7].

Крім того, працедавець повинен:

- забезпечити пораненого відповідним транспортом до лікаря або, якщо цього вимагає ситуація, доставити лікаря до пораненого;

- ознайомити працівників з номерами телефонів екстреної допомоги (екстрена служба, оздоровчий центр тощо).

Працівник, який зазнав нещасного випадку, якщо це дозволяє стан його здоров'я зобов'язаний негайно повідомити свого керівника про нещасний випадок.

Всебічне та оперативне розслідування будь-якого нещасного випадку на виробництві – достовірне встановлення обставин та причин такого нещасного випадку – необхідне, перш за все, з профілактичною метою як на рівні робочого місця, так і в масштабах всієї країни.

У рамках розслідування нещасного випадку роботодавець призначає комісію з розслідування випадку, до складу якої входять: працівник служби охорони безпеки та гігієни праці (представник роботодавця) та суспільний інспектор праці (представник працівників). Комісія повинна встановити обставини та причини нещасного випадку в праці. Комісія з'ясовує обставини та причини випадку, у тому числі проводить обстеження місця події, одержує пояснення потерпілого або свідків, а також бере до уваги висновок лікаря. Витрати, пов'язані із встановленням обставин і причин нещасного випадку на роботі несе роботодавець.

У разі коли в роботодавця не має служби охорони безпеки та гігієни праці, до складу комісії входять працедавець або працівник, якому роботодавець доручив виконання завдань у сфері безпеки та гігієни праці або зовнішній спеціаліст. Якщо у підприємстві немає суспільної інспекції праці, до комісії може бути залучений представник працівників, який повинен мати дійсний сертифікат про проходження навчання з охорони праці. Якщо через невелику кількість працівників роботодавець не може створити комісію з двох осіб, до складу комісії входять роботодавець і спеціаліст з охорони праці ззовні підприємства [3].

Комісія з розслідування нещасного випадку не пізніше ніж через 14 днів після повідомлення про випадок повинна скласти протокол (акт) про нещасний випадок, в якому має визначити, чи подія була нещасним випадком в праці і якщо так, то за яких обставин і з яких причин це сталося. Потерпіла сторона має право висловити застереження і зауваження до змісту протоколу. Згодом, впродовж 5 днів від дати складення, протокол затверджує працедавець. Затверджений протокол про нещасний випадок роботодавець зобов'язаний передати:

- потерпілому;

- членам сім'ї потерпілого (у разі смертельного випадку);

- інспектору праці (у разі смертельного, групового чи тяжкого випадку).

Потерпіла сторона, яка не погоджується зі змістом протоколу може звернутися до суду з позовною заявою про виправлення протоколу. Найчастіше в рамках цієї процедури сторони – потерпілий та роботодавець, сперечаються про те, чи пов'язаний чи непов'язаний випадок з працею [4].

Роботодавець зобов'язаний вести облік нещасних випадків в праці. Протокол про визначення обставин та причин нещасного випадку в праці разом з іншими документами, що стосуються нещасного випадку роботодавець повинен зберігати протягом 10 років.

Роботодавець зобов'язаний проводити систематичний аналіз нещасних випадків і вживати профілактичних заходів, щоб уникнути їх повторення.

Якщо постраждала сторона або члени сім'ї працівника, який загинув внаслідок нещасного випадку, висловили застереження щодо змісту звіту про нещасний випадок, або якщо звіт не відповідає умовам, зазначеним у постанові, роботодавець (керівник робочого місця) повинен повернути незатверджений звіт групі з розслідування нещасних випадків. Роботодавець повертає незатверджений звіт про нещасний випадок для уточнення та доповнення групою після нещасного випадку, якщо потерпіла сторона або учасники звіту про нещасний випадок висунули будь-які заперечення щодо змісту звіту сім'я працівника, який загинув внаслідок нещасного випадку, або цей звіт не відповідає умовам, зазначеним у відповідній постанові.

Дещо складніше процедура проходження розслідування в Україні. Тут важливо відмітити, що початкові дії, тобто інформативний етап після настання нещасного випадку майже однаковий.

Потерпілий, чи хто з колег, хто засвідчив нещасний випадок, зобов'язаний повідомити про нещасний випадок в першу чергу керівнику, або іншому працівнику (бажано керівного складу) [8].

Організатор робіт, чи спеціально визначена особа, повинна надати або організувати домедичну допомогу та, при необхідності, потурбуватись про доставлення потерпілого до медичного закладу. Обов'язково має бути повідомлений про настання нещасного випадку власник підприємства чи виконавчий директор. Обстановка робочого місця та обладнання, яке використовувалось для проведення робіт, мають бути збережені в стані, що відповідає часу настання нещасного випадку до початку роботи. При цьому керівник повинен прослідкувати безпечність використовуваного обладнання для персоналу цеху, відділу де стався нещасний випадок [9].

Медичний заклад, використовуючи різноманітні засоби зв'язку, має невідкладно передати сповіщення на папері про нещасний випадок юридичним особам, які приймають участь чи повинні знати про нещасний випадок. Серед таких організацій повинні обов'язково бути як підприємство так і організації місцевої Держпраці та Пенсійний фонд (відділ профілактики та розслідувань нещасних випадків).

Для прийняття правильних висновків про настання та наслідки від нещасного випадку нормативні документи вимагають проведення дослідження на наявність алкогольного сп'яніння потерпілого.

Документ про стан потерпілого від дії нещасного випадку та стан алкогольного сп'яніння повинен бути переданий на підприємство для долучення цих документів до матеріалів по розслідуванню.

Серед організацій, які мають бути сповіщені про наявність нещасного випадку є цілий список, який набагато довший ніж в нормативних документах польської держави та що може стати прикладом для вивчення і необхідного скорочення.

Список українських організацій та профспілок серед інших включає орган Держпраці та Пенсійний фонд, профспілкові організації діючі на підприємстві (яких може бути декілька), Державна служба надзвичайних ситуацій, органи поліції та органи місцевого самоврядування...

При проведенні спеціального розслідування власник підприємства повинен повідомити органи Держпраці про перелік своїх представників для участі в роботі комісії з вказанням анкетних даних (ІПБ), займаних посад та передати номери коміркових та стаціонарних телефонів для оперативного зв'язку з кожним.

В окремих випадках спеціальне розслідування може та повинно проводитись після виявлення непрацездатності потерпілого, яка виявилась після закінчення лікування. Важливо при цьому відмітити, що згідно нормативних вимог встановлено строк давності розслідування, який не повинен перевищувати трьох років після моменту настання його. Але можливі також факти розслідування нещасних випадків за рішенням суду незалежно від строку настання такого випадку. Винуватці в відсутності розслідування можуть бути притягнені до кримінальної відповідальності [10].

В обов'язки керівництва підприємства входить підготування складу комісії для розслідування нещасних випадків на протязі доби після виявлення факту нещасного випадку. До складу комісії наказом роботодавця повинні бути включені спеціалісти серед яких начальник відділу охорони праці як голова комісії та представник Пенсійного фонду (за теперішніми нормативними документами). Крім названих спеціалістів обов'язковим є участь представників профспілкових організацій чи уповноважений від трудового колективу. Важливо відмітити, що безпосередній керівник потерпілого не може входити до складу комісії, хоча вислухати його потрібно при розслідуванні

Особлива увага в українській державі надається утворенню та роботі спеціальної комісії. Тут важливо відмітити дуже короткі строки для утворення наказом Держпраці складу цієї комісії. Голові територіального органу Держпраці надається тільки один робочий день (достатньо стислий строк) для створення спеціальної комісії після отримання повідомлення. При цьому не має значення чи це повідомлення від власника, органів досудового слідства, професійних

спілок, що діють на території підприємства, потерпілого або його сім'ї.

Склад спеціальної комісії згідно українських нормативних документів достатньо великий, що сприяє широкому розгляду причин та наслідків нещасного випадку та в той же час ускладнює роботу комісії. Серед представників комісії, яка проводить спеціальне розслідування, повинні бути представник Держпраці, як голова комісії, представник роботодавця, представник місцевих органів самоуправління, представник відділу охорони праці організації, представники профспілок підприємства та вищестоящої профспілкової організації. Крім перерахованих представників в залежності від виду діяльності та підпорядкованості в склад комісії можуть входити інші представники організацій в тому числі ДСНС, Держпродспоживслужби... В окремих випадках Держпраці має проводити дослідження на предмет проходження навчання посадовими особами [11].

Важливо відмітити, що при загибелі двох до чотирьох осіб утворення спеціальної комісії проводиться Держпраці або територіальним органом. Ще більш серйозний випадок при розслідуванні п'ять і більше осіб. При цьому комісія має бути утворена тільки центральним органом Держпраці. Склад спеціальної комісії визначений відповідним пунктом порядку розслідування.

Особливий, в теперішніх умовах, випадок де підприємство не має достатньої кількості працівників для утворення та роботи комісії. В таких випадках, крім представників підприємства, приймають участь представники місцевої держадміністрації або органу місцевого самоврядування.

Облік таких нещасних випадків та/або гострих професійних захворювань (отруєнь) і життя заходів

до запобігання аналогічним випадкам здійснюються підприємством (установою, організацією), фізичною особою – підприємцем, працівником якого є потерпілий.

ВИСНОВКИ

На підставі аналізу праць польських та українських авторів та спеціалістів, які вивчали та працюють з проблемами розслідування та охорони праці в галузі машинобудування, можемо стверджувати, що сьогодні існують спільні напрями у підготовці працюючих до безпечної праці та збереження здоров'я. Але в українських нормативних документах передбачається досить широкий список представників при розслідуванні нещасних випадків, що дещо ускладнює роботу комісії. На наш погляд спеціалістам та роботодавцям потрібно подумати про удосконалення бази нормативно-правового регулювання питань розслідування нещасних випадків. В Україні, та в Польщі є групи проблем при навчанні безпечним методам праці в машинобудуванні через різноманітне обладнання та ступінь підготовки персоналу до виконання робочих обов'язків. Ця категорія робіт з навчання безпечним прийомам праці, правилам розслідування та документування, тобто охорона праці потребує професійної цілодобової допомоги фахівців цієї сфери. Їх підготовка здійснюється протягом освітнього та виробничого процесу в обох державах. Основа даного напрямку освітнього процесу та розслідування потребує постійної уваги в педагогічному, соціальному та матеріальному плані. Перспективами подальших наукових розвідок в системах розслідування та взагалі охорони праці можуть стати дослідження проблемних організаційних елементів навчання персоналу, викладацького складу та управлінців в Україні.

REFERENCES

- [1] Rączkowski, B. (2024). *Occupational health and safety in practice (with electronic supplement)*. ODDK [in Poland].
- [2] Abramowski, M. (ed.), BHP (2015). *Employer's duties*. Published by C.H. Beck, Warsaw. [in Poland].
- [3] *Occupational accident investigation*. (2015). Krzyżków B., Ordysiński Sz., Pawłowska Z., Pęciłło-Pacek M., Warsaw. [in Poland]
- [4] Rączkowski, B. (2018). *Initial training in occupational health and safety. General instruction*. ODDK [in Poland].
- [5] 'Labour Code (2024). *Practical commentary with examples*' INFOR [in Poland].
- [6] Sadłowska-Wrzesińska, J. (2018). *Work safety culture*. Aspra [in Poland].
- [7] Cieszkowski, T. (2015). *Accidents at work and occupational diseases*. Warsaw [in Poland].
- [8] *Procedure for Investigation and Recording of Accidents, Occupational Diseases and Accidents at Work*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF#Text> (accessed 21.01.2025) [in Ukrainian].
- [9] Nester, A.A., Mityuk, L.O., Polukarov, Y.O., & Nester, G.A. (2024). *Comparative analysis of the Polish and Ukrainian systems of training workers on labour protection*. 'Comparative professional pedagogy. DOI: [https://doi.org/10.31891/2308-4081/2024-14\(2\)-5](https://doi.org/10.31891/2308-4081/2024-14(2)-5) [in Ukrainian].
- [10] Lipovska, O. H., & Zavada, O. H. (2021). *Public administration in the field of labour protection in Ukraine*. Electronic journal 'Public Administration: Improvement and Development'. DOI: 10.32702/2307-2156-2021.9.71 [in Ukrainian].
- [11] Odarchenko, M.S., Odarchenko, A.M., Stepanov, V.I., & Chernenko, Y.M. (2017). *Fundamentals of labour protection: a textbook*. Kharkiv: Style-Idat [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- [1] Rączkowski, B. (2024). BHP w praktyce (z suplementem elektronicznym). ODDK. 1080 str.
- [2] Abramowski, M. (red.), (2015). BHP 2015. Obowiązki pracodawcy. wyd. C.H. Beck, Warszawa. 806 str.
- [3] Krzyśków, B., Ordysiński, Sz., Pawłowska, Z., & Pęciło-Pacek, M. (2015). Badanie wypadków przy pracy., Warszawa 164 str.
- [4] Rączkowski, B. (2018). Szkolenie wstępne bhp. Instruktaż ogólny. ODDK. 76 str
- [5] „Kodeks pracy Praktyczny komentarz z przykładami”. (2024). INFOR. 641 str.
- [6] Sadłowska-Wrzesińska, J. (2018). Kultura bezpieczeństwa pracy. Aspra. 254 str.
- [7] Cieszkowski, T. (2015). Wypadki przy pracy oraz choroby zawodowe. Warszawa. 288 str.
- [8] Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 21.01.2025).
- [9] Нестер, А.А., Мітюк, Л.О., Полукаров, Ю.О., & Нестер, Г.А. (2024). Порівняльний аналіз польської та української системи підготовки працівників з питань охорони праці. / «Порівняльна професійна педагогіка». 14(2). С. 45–51. DOI: [https://doi.org/10.31891/2308-4081/2024-14\(2\)-5](https://doi.org/10.31891/2308-4081/2024-14(2)-5)
- [10] Липовська, О. Г., & Завада, О. Г. (2021). Державне управління у сфері охорони праці в Україні. Електр. журнал "Державне управління: удосконалення та розвиток". № 9. DOI: 10.32702/2307-2156-2021.9.71
- [11] Одарченко, М. С., Одарченко, А. М., Степанов, В. І., & Черненко, Я. М. (2017). Основи охорони праці : підручник. / Х. : Стиль. 334 с.

© Нестер А. А., Мітюк Л. О., Нестер Г. А.
Дата надходження статті до редакції: 13.02.2025
Дата затвердження статті до друку: 28.02.2025